

OSMANLI TAŞRA HAYATINA İLİŞKİN OLAYLAR

-Berber Bedirî'nin Günlüğü (1741-1762)-

Müellifi:

Şeyh Ahmet el-Bedirî el-
HALLÂK

Mütercimi: Hasan YÜKSEL,

AKÇAĞ Yayinevi

Özetleyen:

Celal SANCAR

İKİNCİ BASKININ “ÖN SÖZ”Ü

XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Suriye ve havalisinde cereyan eden toplumsal ve siyasal olayları gören, duyan ve yaşayan biri olarak, basit ifadelerle bu olayları kaleme alan Berber Ahmet Bedirî, İslam toplumunda benzerine az rastlanan biridir, denebilir. Çünkü bizde, ileri gelen şahsiyetler (vezir, paşa, vali, müftü ve hatta padişah) tarafından nefsi müdafaa türünden kaleme alınmış hatıra, günlük ve benzeri şeyler yaygın olmasına rağmen, bu türden yazıları sıradan insanlarımızda görmek mümkün olmamıştır.

GİRİŞ

Yazar, 1741-1762 (H. 1154-1175) tarihleri arasını kapsayan 21 senelik bir dönemde Şam ve havalisinde meydana gelen hadiseleri derlemiştir.

Bismillahirrahmanirrahim

Çoğunluğu, Büyük Azm Ailesi vezirlerinin ileri gelenlerinden Süleyman Paşa ve Esad Paşalar dönemlerinde meydana gelmiş olan Dımışk-ı Şam'ın bu gündelik olaylarını Hicri 1154 (M. 1741-1742) senesinden 1176 (M. 1762/1763) yılına değin; berber diye meşhur olan faziletli Bedirli Bedir oğlu Şihabuddin Ahmet derlemiştir. Bu acaip ve enteresan olayları, müellif medeni seviyesince halk lisanıyla yazmıştır.

1154 (M. 1741) Senesi

Allah rahmet eyleyesi Bedirî dedi ki: 1154 senesinde (Mart 1741), Türkler'den El-Hac Ali Paşa Şam'da vali idi. Bu tarih Sultan Mustafa Han oğlu Sultan Mahmud Han'ın, -Allah bu

devletin tahtını dünyanın sonuna değin müeyyed kılışın- tahta çıkışından onbir sene sonra idi. **Dımışk-ı Şam'da büyük bir zelzelenin olacağı, bu sebeble birçok binaların yıkılacağı, erkeklerin kadınlaşacağı ve Şam'ın derelerinden yemeklerin akacağı söylentisi halkın diline düştü. Bu hurâfeler gibi daha birçok olaylar anlatılıyordu. Bunları kendi aralarında anlatıp duruyorlardı. Bunun dışında, bu sene başka bir şey olmadı.**

Osman Paşa, Şam'a vali olmadan önceki sene, muhassıl (bir bölgenin vergilerini toplamakla yükümlü) iken kapıkullarının orta altılarını (Osmanlı Devleti'nin daimi ordularını teşkil eden yaya ve atlı ücretli askerleri) Şam Kalesi'nden çıkardı. Kimini sürdürdü, kimini de katletti; geriye kalanlarının da dizginlerini eline aldı. Halktan bir grup insanın huzurunda bu ocağa zorbalığı bıraktırdı. Bu ocakta artık fesat çıkmadı. Bütün beldelerdeki topluluklarını dağıttı. Dımışk-ı Şam'da bela azaldı ve halkın durumu düzeldi. (s. 21-22)

Bu Ramazan ayının yirmi üçü olan Salı günü, salih bir insan olan El-Hac Ahmet Hallâk bin Haşîş vefat etti. İyi bir insan idi, çok seyahat ettiğinden birçok acaip şeyler gören biri idi. Hoş sohbet bir insan olup, müşterilerinin başında dönemin yegâne kutbu olan Şeyh Nablusî gelmekteydi. Yine Şeyh Murat Efendi En-Nakşibendiyyi'l-Kâsihî'yi de tıraş etmekteydi. Keza Şâfiî mezhebinin ileri gelenlerinden, şeyhimiz Eş-Şeyh El- Aclunî ve emsallerini de tıraş etmekte idi. Talebeleri ve diğer fakirleri bedava tıraş ediyordu. **Onun salâhına ve takvâsına delil olarak, göz ağrısı ve soğuk algınlığına mübtelâ olan hastaların üzerine elini sürdüğü vakit, o hasta hemen iyileşiyordu.** Bu kitabın müverrihi (El-Bedirî) Şeyh Berber Ahmet diyor ki, tercüme-i halini verdiğim bu zat benim yanında berberliği öğrendiğim, ustam idi. Bunun himmetiyle, Allah'ın rahmet ve bereket kapıları bana açıldı. (s. 38)

10 Zilka'de Pazartesi günü, Trablusşam valisi Mustafa Paşa Dımışk'a geldi. Devlet-i Aliye onu hacdan dönen hacılara yiyecek götürmek için kafilaya (Cirde) serdâr tayin etmişti. Bu adam (Mustafa Paşa), nahak yere zulmeden, kan döken biri idi. Trablus'ta iken çok kan dökmüştü. Öldürdüklerinin ekserisini köpeklerle ve işkenceyle öldürtmüştü. Kişiyi açlıktan ve susuzluktan ölüncüye kadar yalnız bırakıyordu. Trablus halkının çoğu onun zulmünden kaçtı. Muhtelif beldelere dağıldılar. Kaçanları yakalamak ve geri getirmek için avanelerini gönderiyordu. Kaçanlardan yakalananlar yok ediliyordu. Bunun Şam'a gelmesinden sonra, mütesellimin maiyetindeki delillerle Kürt leventleri arasında fitne çıktı. İki gruptan da bir kısım (cemaat) insanları öldürdü. Bu fitne cuma günü vukubulmuştu. Hatta öyle oldu ki, birçok camide cuma namazı kılınmadı (iptal oldu).

Bu senenin sonundaki zilhicce ayı başında Şeyh Mehmet El-Keyyal vefat etti. Emevi Camii müezzinlerinin reisi ve salih bir insan idi. **Güzel bir hatla çeşitli kitaplar ve başka şeyleri istinsah ediyordu. Yatarken bile elinde kalem vardı ve yazdığına bakmadan yazıyordu. Bu kendisi için bir keramet sayılıyordu.** (s. 44)

Mütesellimin (Paşa'nın hacca gidiş gelişleri sırasında yerine bakan naibi) adı İbrahim idi. Şam Hâkimi Süleyman Paşa b. El-Âzm'ın kölesi idi. Efendisi (Süleyman Paşa) adil olma-

sına rağmen, kendisi seçkin olsun sıradan insan olsun, herkese karşı zalim ve düşmanca davranan ve cüretkâr biri idi. Yatsı namazından sonra sokakta kimi bulursa, yakalanmasını ve hemen zincire vurulmasını emrediyordu. Böylece, yok yere tutukladığı adamlardan büyük miktarda para (mal) alınca serbest bırakıyordu. Yine, birisi bir suç işleyip de, bunu yakalayamadığı takdirde, suçlunun ailesinden veya yakınlarından birini tutukluyor ve bu kişiden büyük miktarda para alıyordu. Şayet bu davranışına karşı çıkan olursa, hemen gazaba gelip o kişinin öldürülmesini istiyordu. Allah canını alıncaya kadar zulüm ve zorbalıktan vazgeçmedi. Onun gebertilmesi hususunda denildi ki: Dağ bedevilerinin (bir Arap kabilesi) şeyhi Fehbelî, gelip kendisine gizlice dedi ki, **“kalk sana büyük ganimetler kazandırırım, senin adamlarından başka, Şam’ın hiçbir ileri geleni de bilmeyecektir.”** Mütesellim ve adamları, bu söz üzerine, söz konusu bedevilere ulaşınca kadar gittiler. Bu bedevilere ulaştıklarında, bunların mallarını ve ailelerini önlerine katarak sürdürdüler. Bu bedevi Araplar karşı koydular ve bunlardan biri mütesellime nişan aldı ve vurdu. Hedefini şaşırmadı. Mütesellimi ölüme terk ederek, adamlarından bir grubu öldürdüler. Bu, mütesellimin, kendi eliyle kendisine hazırladığı bir istikbal idi. (s. 45-46)

Taberiyye Hâkimi Zahir Ömer, kendisine (Süleyman paşa) mektup gönderdi ve Paşa’dan sulh istedi. Paşa ise, sulh teklifine yanaşmadı. Zahir Ömer’e cevabı, **“kellen gitmedikçe sulh olmaz”** idi. Zahir Ömer, Paşa’dan aman diliyordu ve **“istediğin kadar mal al, kılıcını kana bulama, savaşmaktan vazgeç, çocuklara ve kadınlara merhamet et”** diyordu. Süleyman paşa, hamama girip titreyerek çıkıncaya kadar kabul etmedi. Hamamdan titreyerek çıkınca, ölümün kaçınılmaz olduğunu anladı. Sonra kendisini Şam’a götürmelerini ve oğlunun yanına defnetmelerini vasiyet etti. Sonra öldü. Allah rahmet eylesin. Ümerâ, paşanın ölümünü gizledi. Devletin ileri gelenleri ve âlâybeyi, Süleyman Paşa’nın çadırı ile beraber Akka’dan hareket ettiler. Beraberlerinde askerler ve toplar vardı. Taberiyye’ye yanaştılar. Sonra toplar ateşlendi ve Taberiyye üzerine indiler. Paşa’yı tahtına koydular; etrafında da çuhadârları yer aldı. Paşanın uşakları da sağdan ve soldan yelpaze ile paşayı serinletiyorlardı; hizmetçilere de, askerler paşanın çadırı önünde, tören geçişinde bulunurken, **“Ya Süleyman Paşa ya Ebu Hırma, Allah sana yardım etsin”** diye bağırmaalarını emrettiler. Sonra, bayrakların ayrılması ve askerlerin saflar halinde Taberiyye üzerine yürümesi emredildi. Ortada ne döndüğünü kimse bilmedi. (s. 56)

25 Şaban 1156 (24 Ekim 1743) senesi cumartesi günü, Esat Paşa’nın Şam’a vali olarak atandığı gündü. Paşa yeniçeri, Şam ayanı ve eşrafı ile ileri gelenlerinden oluşan büyük bir alayla Şam’a girdi.

Cumartesi gecesi, Ramazan ayı hilâlinin görüldüğüne dair Dımeşk kadısı hüküm verdi. Yatsı vakti civarında toplar atıldı. Emevi Camii ve diğer camilerde teravîh namazı kılındı. 5 Ramazan Perşembe gecesi Esat Paşa askerleriyle beraber denetim gezisine çıktı. Defterdar Fethi Efendi, Taberiyye Hâkimi Zahir Ömer ile Esat Paşa arasında sulhü sağlamak için tavas-

sutta bulundu. Zahir Ömer, Paşa'ya pirinç, şeker ve çuha yüklü kırk yük gönderdi. Bunlar Fethi Efendi'ye gönderilen hediyelerin dışındaki şeyler idi; çünkü o Şam'da bir padişah gibiydi. Sözüyle büyük bir nüfuz sahibi idi. Fethi Efendi'nin sözü her şeyi hallediyordu. Bütün işler onunla bitiyordu. (s. 58)

Bugünlerde, fetva makamı (müftülük) tekrar Fethi Efendi bin El-İmadî'ye verildi. Cumartesi gecesini, gece yarısından sonra, ay çok korkunç bir şekilde tutuldu. Sabah oluncaya değin öyle kaldı. Bu senenin 14 Ramazan'ında Dukak Camii minaresinden bir adam kendisini yere attı. Her tarafı kırıldıktan sonra can verdi. İsmi Şeyh Hasan bin Yusuf Er-Rifâi idi. Bunun sebebini sorduk ve bize dediler ki, hanımının kardeşi (kayını), kendi evine bir fahişe kadın getirdi, bu da engelledi ve döverek kovdu. Şehrin eşrafına haber vermeye gitti. Şehrin eşrafi sözüne iltifat etmediler, çünkü onlar bu işe göz yumuyordu. Adam Dukak Camii'ne gitti, cemaatle sabah namazını kıldı. Ardından minareye çıkarak şöyle bağırdı: **“Ey İslam ümmeti, ölüm daha hayırlıdır (kolaydır, ehvendir). Bugünlerde devletle iftihar etmeyin.”** Sonra kendisini minareden aşağıya attı. Allah affetsin.

Bu ramazan ayının on sekizinde El Merci lâkablı bir adam, tabancayla kendisini karnından vurdu ve öldürdü. Bunun sebebini sorduk dediler ki, **“Bu adam borçlu idi, kahrından ve üzüntüsünden kendini vurdu.”** Bununla beraber bize dediler ki, evinde beş çuval miktarı buğdayın depolandığını gördüler. Gururuna yedirip veya eli varmadı, bundan bir şey satıp borcunu ödesin. Dinini ve dünyasını harap etti. (s. 59)

28 Ramazan Cuma gecesini, Emevî Camii'nin Kellase Kapısı önünde bilekleri kesilmiş ve göğsünün üzerine bakır paralar serpilmiş bir adam buldular; katili bulunamadı. Söylediklerine göre katiller, öldürdükleri bu adamın üstündeki bakır paraları altın sandılar ve bunun için adamı kestiler. Öldürdükten sonra, bakır paralar olduğunu görünce, adamın üstüne serpip gittiler. (s. 60)

Esat Paşa, ileri gelenleri ve ayanları toplayarak bir divan oluşturup buğday ve ekmeğe narh koydu. Bir garar buğdayın fiyatını 25 kuruş ve ekmeğin rıtlını 5 mısriyye olarak tespit ettiler. Bu narh meselesi, özellikle Şam'da doğru dürüst rayına oturmuyordu. (s. 60-61)

Müverrih El-Bedirî diyor ki, bugün üstadımız, Şam'ın Şeyhülkurrası, Eş-Şeyh Abdülganiyyi'n-Nablusî diyorlardı; dedi ki, **“Kim Kur'an-ı Kerim'i indiği şekilde dinlemek istiyorsa, Şeyh İbrahim-i Nablusî'nin ağzından dinlesin. İşte bu hocamız, bize şu mübarek duayı öğretti. Bu duanın hassaları (özellikleri) ise, seferde ve hazarda korkularını defetmeye yarar”.** Dua budur: **“Bismillahirrahmanirrahim. La-kad câeküm resülün min enfüsikum; azizün aleyhi mâ-anittüm, harisün aleyküm bi'l- mü'minine reufun rahim. Bismillahi'l-hâlik, et-tâlii'l-ekber, harreze li-küllü hâifin; lâ-tâkate li-mahlukın, maa'llah azze ve celle, Allahumme innî fi hemâke ve tahte livâke ferham hemâke ve enşur aleyna livâke vekşif annâ belâike'l- hâric min ardike ve'n-nâzili min semâike,**

mutşîne fe-in tevellev fe-kul hasbunallah lâ-ilahe illa huve aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbu'l-arşi'l-azim.”

Bu senenin 23 Şeyval günü ölen Süleyman Paşa'nın 12.000 kise (bir kese 500 kuruş) tutarındaki malının (devletçe) müsadere edilmesi için padişah tarafından gönderilen silahşor (Padişahın taşraya gönderdiği görevli) geldi. Şam'a bir alev gibi girdi. Süleyman Paşa'nın haremelerini evlerinden çok şeni bir şekilde attı. Bu kadınların tek tek üstlerini başlarını arattı. Paşanın sarayının bütün giriş ve çıkışlarının üzerini mühürledi. Merhum Süleyman Paşa'nın amcasının oğlu Seyid Mehmet ve onunla beraber başka bir grup insanın tutuklanmasını ve bunların şiddetli bir şekilde sorguya çekilmelerini emretti. Süleyman Paşa'nın vekilharcı Deyrli Mehmet Ağa'yı sordu. Esat Paşa ile beraber hacca gittiğini söylediler. Hemen getirilmesini emretti. Hemen getirdiler ve bunun da sorguya çekilmesini emretti.

Müverrih Bedirî diyor ki, bu silahdar, şehrin kadısını ve ayanlarını topladı ve Süleyman Paşa'nın kadınlarını getirtti. Sonra celladı ve işkence aletlerini getirtti ve Paşa'nın haremlelerinden, Paşa'nın malının nerede saklı olduğunu bildirmelerini istedi. Kadınlar şiddeti görünce, işkence korkusuyla yer altındaki gizli dehlizleri itiraf ettiler. Silahdar, paşanın sarayını yapan mimarların getirilmesi için adam gönderdi. Bu mimarlar Hıristiyan idiler. Mimarbaşı da İbn-i Siyac denilen bir Hıristiyan idi. Bu kapıcı (silahdar), mimarlara işkence edilmesini, ellerinin ve başlarının kesilmesini emretti. Mimarlara işkence edilince dediler ki, yapılan bütün gizli dehlizleri sana bildireceğiz. Sonra bu mimarlar, merdiven altını kazdılar ve bir bodrum ortaya çıktı. Üzerindeki toprağı kaldırdılar ve içine indiler. Yerin altında genişçe bir mekân ortaya çıktı. Burada üstü zincirlerle bağlı ve kilitli bir sandık vardı. Bu sandığı dışarı çıkarıp açtılar. İçinin dirhemlerle, riyallerle dolu olduğunu gördüler. Sonra bu Hıristiyan mimarlar diğer gizli bir dehlizi kazdılar ve içinde zer-i mahbub-ı sultani dolu yedi toprak kap buldular. Hazır olanlar bu hali görünce, gözleri parladı. Sonra saydılar ve 850 kise olduğunu gördüler. Paşaya ait bu kadar malın ortaya çıktığı haberi halka ulaşınca paşanın devrindeki şiddetli pahalılık ve kötü idareden dolayı (Süleyman) Paşa'yı çekiştirip kötölemeye başladılar. Ve bu kadar malı evlad u ıyal sahiplerinden toplayıncaya kadar çocuklar, kadınlar, erkekler ve hayvanlar aç kaldılar. Cenab-ı Allah kimsenin ettiğini yanına komaz.

Süleyman Paşa'nın malının (terekesinin) müsaderesi için gelen kapıcıdan (silahdar) önce, paşanın 2050 kise tutarındaki malını müsadere ettilerse de, sonradan bu maldan kimse bir şey görmedi. Defterdar Fethi Efendi, paşanın birçok eşyasını ve hububatını satın almıştı. Fethi Efendi'nin yanında 25 kise tutarında paşaya ait buğday vardı. Bir garar buğday 25 kuruşa idi. 1 kise de 500 kuruş olursa, bak ki, bir garar buğday 25 kuruştan kaç kise eder? Lâ havle velâ kuvvete illâ billah. Söz konusu defterdarın Allah'ın gazabına ve cezasına nasıl çarpıldığını ileride anlatacağız; çünkü **Cenab-ı Allah mehil verir, ihmâl etmez. Zalimlerin yaptığından Tanrı'nın habersiz olduğu sanılmasın.** (s. 62-63-64)

1157 (M. 1744) Senesi

Bu 1157 senesinin başlangıcı olan muharrem ayının ilk günü cumartesi gününe rastladı (15 Şubat 1744). O kuyruğu olan yıldız hala duruyordu. Batıdan doğuyordu. Sonradan doğrudan görünmeye başladı ve kuyruğu batıya doğru uzanıyordu.

Bugünlerde tekke şeyhi intihar etti ve yine **bugünlerde fahişeler arttı. Gece olsun gündüz olsun, bu kötülüğün gizliliği ortadan kalktı.** Bir gün Şam kadısı, ikindiden sonra Salihyye'ye doğru yola çıktı. Yolda Selmun adındaki bir fahişeye rastladı. Bu fahişe, yolda millete sataşlıyordu. Hem sarhoş, hem de peçesiz idi ve elinde bıçak vardı. Kadı efendinin adamları, yolun üzerinden ayrılmasını ve burada makbul bir kadı efendi bulunduğunu, kendisine yüksek sesle bildirdiler. Bu fahişe güldü, bağırdı ve kadı efendinin üzerine bıçakla hücum etti. Kadı efendinin avâneleri, hemen onu uzaklaştırdılar. Sonra kadı efendi, vali ve mütesellimi bir araya getirdi ve bunlara fahişenin kendisine yaptığı hakareti anlattı. Dediler ki, bu fahişedir ve ismi ise Selmun'dur. Bunun yüzünden insanların çoğu yoldan çıktı. Hatta öyle oldu ki, birçok eşya veya alete bu fahişenin ismi veriliyordu ve diyorlardı ki, **“bu Selmunî bir metadır ve bu Selmunî bir elbisedir.”** Müftü, bu fitnenin (modanın) durması için, onun öldürülmesine ve kanının dökülmesine dair fetva çıkardı. Arayıp buldular ve öldürdüler. **“Şehirde, her kim ki, bir fahişe görürse öldürsün, kanlarını heder etmek serbesttir”** diye ilan edilmesi için bir tellal gönderdiler. Bunun üzerine, (fahişelerin) bir kısmı göçtü ve bir kısmı da saklandı. Bununla beraber veba, pahalılık ve fiyat denetimsizliği Şam ve havalisinde çadır kurmuştu.

Bu senenin 19 Muharrem Çarşamba günü, Süleyman Paşa'nın malını (terekesi) müsadere etmek için gelmiş olan kapıcıya, Devlet-i Aliyye'den bir hatt-ı şerif geldi. Hatt-ı şerifte, kapıcıdan, şehrin ayanlarını toplayıp, bu fermanı okuması emrediliyordu. Fermanın muhtevasında kapıcıdan, sözü edilen paşanın muhalefatını araştırıp ortaya çıkarması ve (ölen paşanın) mallarını ikrar edinceye kadar, bütün kadınlara ve erkeklere işkence edilmesi isteniyordu. Bütün şehir ayanı bu fermanı dinleyip, itaat ettiklerini belirttiler. İlk önce sorguya çekilen paşanın amcası oğlu Seyit Mehmet oldu. (s. 64-65)

Bu senenin 24 Ramazanı'nda Defterdar Fethi Efendi İstanbul'dan sevinç ve ferahlıkla döndü. İstanbul'da kendisine en ufak bir kötülük dokunmamıştı. **Bunun sebebi ise, İstanbul'da, insanların gönlünü alan mallar dağıtmasından (verdiği rüşvetten) kaynaklanıyordu.** Hâlbuki ileri gelen devlet adamlarından bir grup ile beraber Kızkulesi'nde tutukluydu. **Denildiğine göre, İstanbul'a gizlice girmişti; gizli ve aşikâr olarak birçok mal dağıtmıştı (rüşvet vermişti).** Padişah Defterdar Fethi Efendi'yi isteyince, bir adamı, onun gibi giydirip padişahın huzuruna çıkardılar; padişah yaptıklarından dolayı kendisini azarladi.

Şam halkı da, hazırladıkları şikâyetlerini göndermemişti. Sultan (I.) Mahmut Han, kendisine ne söylediye başıyla “**evet**” diyordu. **Bunu, padişahın huzuruna çıkaran, kendisine böyle tenbih etmişti. Derhal öldürülmesini emretti ve öldürdüler ve padişah sandı ki, bu Defterdar Fethi Efendi’dir. Sonra, bu oyunu tezgâhlayanlar, Fethi Efendi’nin, geceden Şam’a varmasını emrettiler.** Zilhicce ayının sonunda, Şam’da kestirilen (darbedilen) bakır paralar tedavülden kaldırıldı. (s. 69)

1158 (M. 1745) Senesi

Sonra, 1158 senesi salı günü başladı (3 Şubat 1745). Zorbaların azıtması üzerine olaylar büyüdü. Bu zorbalara, dine sövmek ve insanlara zulmetmek ve sair gibi kötülöklere kadar işi vardırıdılar. Şam Valisi Esat Paşa, yerinden kıvıldamıyor ve bir şey yapmıyordu. Hatta öyle oldu ki, bu zorbalara, kendisine “**Sa’diye Kadın**” dediler. Paşa, uyuyanlarla beraber uyuyordu. Halkın ırz ve malının eşkıyalarca talan edildiğini görüyorduk. Ne var ki, şehir herhangi bir kıpırtıdan yoksundu ve idarecilerin zulmünden emin idi. (s. 69-70)

Bugünlerde yeniçeri kethüdası Mustafa Ağa bin Kappanî, dermansız bir hastalıktan öldü. Bu da zahire depolayan ve Allah’ın kullarına karşı fiyatların artmasını temenni eden biriydi. Tanrı onun cezasını verdi. Bana anlatıldığına göre, onu defnetmek istediklerinde, kendisine bir mezar kazdılar içinde büyük bir ejderha gördüler, başka bir mezar kazdılar yine aynı şekilde içinden ejderha çıktı. Hatta ne kadar mezar kazdırsa da aynı şeylerle karşılaştılar. Diyorum ki (Bedirî diyor ki), “**Geçmiş devirlerdeki bazı zalimler için de aynı şey vukubulmuştu. Onun terekesi içinde 100 garar (büyük çuval) susam buldular, hâlbuki bütün şehirlerde topu topu bir müd susam bulunmuyordu ve terekesi arasında epey de buğday buldular. Hâlbuki ondan, bir garar buğdayı 45 kuruşa satmasını istemişlerdi, o kabul etmemişti; 50 kuruştan aşağıya satmayacağına dair yemin etmişti. Bir şey satmadan öldü ve terekesi satıldı. Onun ölümü, Tanrı’nın kullarına bir rahmeti oldu; çünkü Cenab-ı Allah erhamerrahimindir.**” (s. 72)

17 Safer Perşembe günü Şeyh Ahmet, her gün sabah namazının ardından Hz. Peygamber’e salâvat getirdikten sonra, günde seksen yedi kez “**Ya Aziz**” virdini çekmemize müsaade etti. Bize bu virdin kerametinin büyük olduğunu bildirdi. Kişinin bu virdden sonra, dilediği dileği kabul olunmuş. (s. 107-108)

Bu sene 14 Cemaziyelahir Pazartesi günü, Başmakçızâde Seyyid Mehmet Efendi, Şam’a kadı olarak geldi. Müverrih Bedirî diyor ki, bana anlatıldığına göre, Dımışk-ı Şam müftüsü Hamid Efendi b. İmadî, Rahim ve Rahman’dan (Allah’dan) korkmayan ekâbir ve ayanlar gibi, buğday depolamıştı. Zahireciler (El-Keyyal) kendisine varıp dediler ki, buğdayın ğararını 50 kuruşa satıyoruz. Müftü Efendi onlara dedi ki: “**Acele etmeyin, ola ki, fiyatlar artar!**” Müslümanların müftüsünün, Allah’ın kullarına karşı şefkati olmadıktan sonra, başkasını kınama!.. (s. 122)

Yine bugünlerde bir divan topladılar ve Esat Paşa'ya, pisliklerin arttığını, fahişelerin sokak ve çarşılarda toplandığını; bu fahişelerin dükkânlarda, fırınlarda ve kahvelerde yatıp kalktıklarını haber verdiler. Ve dediler ki, **“Bırak ki, bunlar için bir çözüm bulalım; ya bunları şehirden kovalım veya dışarı çıkamayacakları bir yerde tutalım, ya da bunları gözetim altına alalım.”** Paşa, bunlara dedi ki: **“Ben bu duruma müdahale etmem. Onlara, bana gece gündüz beddua edecekleri hiçbir şey yapmam.”** Sonra, toplantı dağıldı. Bunların toplantısından hiçbir fayda sağlanmadı. (s. 123)

Yine bugünlerde Vezir Esat Paşa'ya, kocasını öldürmüş olan bir kadın getirdiler. Paşa, bu kadına, ne için kocasını öldürdüğünü sordu. Kadın dedi ki: **“O, benim üzerime ikinci kez evlendi. Benim sıram geldiği gece, uyuyup beni terk ediyordu. Ben de, kalkıp zekerini (penisini) kestim ve dedim ki; ne bana, ne de ona. Bu sebeple öldü.”** Vezir güldü; bu kadını hapsedmeleri için emir vermekten başka, kendisine bir şey yapmadı. (s. 137-138)

Yine bugünlerde, bir adam başka bir adama bir küp sıvı yağ sattı. Tarttıktan sonra parasını aldı ve sattığı yağı, alanın evine kadar taşıdı ve adama, **“Bu küp yanınızda kalsın, bir saat sonra gelip içindeki yağı, sizin için boşaltırım”** dedi. Alıcı, **“Mesele değil, belki kendim de boşaltabilirim. Ne zaman gelsen küpünü alabilirsin”** dedi. Sonra, bu sıvı yağı satan adam gitti. Alıcı, bir saat sonra, almış olduğu yağı küpten boşalttı. Küpün içinde dört okka sıvı yağ, geriye kalan sade su olduğu görüldü. Bu sıvı yağı kendisine satan adamı aradı ve bulamadı. (s. 144)

Devlet-i Aliyye, Esat Paşa Hazretleri'nden, henüz süt emen deve yavrusu barsağı ve zencefil kökü istedi. Paşa Hazretleri hemen Dağ Araplarından, henüz anasının sütünden başka bir şey yememiş olan üç deve yavrusu getirtti. Hemen kestiler ve bağırsaklarını çıkardılar. Esat paya hazretleri bu bağırsakları, zencefil kökleriyle beraber yükleyerek ve üç adet de yularlı deve yavrusunu, üç tavaşi refakatinde İstanbul'a gönderdi. (s. 148)

Bugünlerde, meczup bir abdal vefat etti. Şam halkı bu abdalin sözüne itikad ediyor ve sözünde keramet görüyordu. Dedikleri doğru çıkıyordu. İsmi ise Şeyh Halil El-Beyaz idi. Cenaze törenine, Şam Mütesellimi Musa Kâhya dâhil bütün ileri gelenler katıldı ve cenazesinin ardından yürüdüler. Allah rahmet eylesin. (s. 166)

ARKA KAPAK YAZISI

Orijinal adı Havadisü'd-Dımişk el-Yevmiyye olan ve **Berber Bedirî'nin Günlüğü** adıyla okuyucuya sunulan bu metin; bugün yanı başımızda oluk oluk kanların aktığı, çok acı dramların yaşandığı, Suriye topraklarının 18 yüzyıldaki bir kesitine günlük gazete haberleri gibi ışık tutan tarihi bir belgedir. O günlerde de talihsiz Şam'ın başında bir Esat var: Bakın Berber Bedirî ne diyor: “Esat Paşa, yığınlarla buğdayları ve malları yağmalayıp topladıktan sonra, Sayda Paşası Mehmet Paşa teşrif etti. Bu Sayda Paşası Mehmet Paşa, insanlar ve devran hakkında tecrübeli, yaşlı bir insan idi. Esat Paşa, kendisini izzet ve ikramla

karşıladı ve Dürzilerin bu hareketleri hakkında şikâyette bulundu. Bu durum için kendisine yardımcı olmasını istedi. Mehmet Paşa ise, Esat Paşa'yı Dürzilere karşı giriştiği askeri harekâttan dolayı kınadı ve Dürzileri öldürmekten vazgeçmesini emretti. Esat Paşa'ya dedi ki: **‘senin bu hareketin hem senin hem de benim aleyhime dönüşüp başımızı yiyecek.’**”

ÖZET: CELAL SANCAR

16 ARALIK 2019/ANKARA